

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ ทั้งการดำรงชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคมและดำรงสภาพแวดล้อม ประเทศไทยในอดีตเคยได้ชื่อว่าเป็น "อู่ข้าวอู่น้ำ" ซึ่งหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้ นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจมาก ใช้เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศ อาทิเช่น ไม้สัก ไม้ยางและสัตว์ป่านานาชนิด เป็นต้น การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในอดีต มุ่งเน้นการวางแผนโครงสร้างการป่าไม้ให้อยู่ในกรอบของความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมุ่งสร้างคนให้มีความรู้เกี่ยวกับการป่าไม้ เพื่อสืบทอดการบริหารงานป่าไม้ให้เป็นไปตามแบบอย่างของอารยประเทศ และยึดถือว่าป่าไม้เป็นทรัพยากรของชาติซึ่งควรจะทำรายได้ให้กับประเทศอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย การบริหารงานจึงมุ่งไปในทางป้องกันเพื่อรักษาป่าไม้ไว้ให้เป็นประโยชน์แก่ชาติ และอนุชนรุ่นหลังอย่างเต็มที่ (อานวย คอวนิช, 2528:85) ผลการปฏิบัติที่ผ่านมาเป็นที่ปรากฏว่าการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ไม่สามารถควบคุมดูแลรักษาพื้นที่ป่าไม้ของชาติไว้ได้ตามเป้าหมายกำหนด การลดลงของพื้นที่ป่าไม้จากอดีตในปี พ.ศ. 2504 มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณร้อยละ 53.33 ของพื้นที่ประเทศหรือประมาณ 273,628.50 ตารางกิโลเมตร (สถิต วัชรกิตติ, 2532:5) ถึงปี พ.ศ. 2536 มีพื้นที่ป่าไม้คงเหลือประมาณ 133,521 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 26.02 ของพื้นที่ประเทศ (กรมป่าไม้, 2537:1) นั้น มีข้อได้แง่สองประการคือ ประการแรก การลดลงของพื้นที่ป่ามีสาเหตุหลักมาจากการให้สัมปทานป่าของรัฐนั่นเอง ประการที่สอง พื้นที่ป่าลดลงเนื่องจากสาเหตุหลักคือ ความต้องการขยายพื้นที่ดินทำการเกษตรกรรม โดยมีข้อมูลยืนยันว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2531 พื้นที่ป่าไม้หายไป 85.6 ล้านไร่ และพบว่าพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้นประมาณ 81.8 ล้านไร่ (สันติ บุญประดับ, 2534:25) จะเห็นได้ว่า การที่พื้นที่ป่าลดลงเป็นลำดับนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาที่ได้มุ่งเน้นการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ

อย่างรวดเร็วทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม ซึ่งประเทศไทยยึดมั่นในตัวของ ประเทศทุนนิยมที่ประสบผลสำเร็จทางด้านการปฏิวัติอุตสาหกรรม จนมากเกินความเหมาะสม ต่อสภาพแวดล้อมของประเทศตน ประกอบกับขาดการวางแผนใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ การใช้ประโยชน์ที่ดินภาคอุตสาหกรรม ได้รุกเข้าครอบครองพื้นที่เกษตรกรรมดั้งเดิม สังคมชาวไร่ ชาวนาจึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงพื้นที่ป่าอีกทอดหนึ่ง กระบวนการเช่นนี้ดำเนินมาเป็นเวลานาน ส่งผลกระทบบำบัดพื้นที่ป่าไม้ในสภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว และด้วยความสัมพันธ์ต่อกันอย่างใกล้ชิดระหว่างทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ แร่ธาตุ สัตว์ป่าและทรัพยากรอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันอย่างเป็นระบบ การเสื่อมสภาพของทรัพยากรป่าไม้ จึงส่งผลให้ทรัพยากรที่อยู่ร่วมกันในระบบและสภาพแวดล้อมของระบบ เสื่อมสภาพลงด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันหลายประเทศ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรณรงค์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรที่ดินในสภาพธรรมชาติ ซึ่งจัดว่าเป็นทรัพยากรที่ทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศพัฒนาแล้ว ล้วนให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ เนื่องจากป่าไม้มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม รวมทั้งความพยายามในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น สำหรับประเทศไทย ได้กำหนดแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมหลายระดับ ทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล และนโยบายของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มุ่งเน้นการปลูกป่าเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมให้เอกชนเป็นผู้ปลูก และส่งเสริมให้มีการปลูกไม้โตเร็วเพื่อใช้ประโยชน์ เป็นต้น และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ของชาติไว้ว่า มีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญทั้งในด้านอนุรักษ์ควบคู่กับด้านเศรษฐกิจ โดยกำหนดเป้าหมายระยะยาวให้มีพื้นที่ป่าไม้รวมทั้งสวนป่า ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งได้อาศัยหลักเกณฑ์ทางวิชาการทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ รวมทั้งข้อมูลเปรียบเทียบจากต่างประเทศ กำหนดอัตราส่วนนี้ขึ้น (อานวย คอวนิช, 2535:14) และกำหนดมาตรการเกี่ยวกับขอบเขต บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับเอกชน และประชาชนให้ชัดเจน และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่มากยิ่งขึ้น เช่น การจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด ภายใต้งานมีส่วน

ร่วมขององค์กรเอกชน เป็นต้น นโยบายที่สำคัญในช่วงนี้คือ รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดยกเลิกสัมปทานหาไม้ (ป่าบก) ทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2532 ความพยายามในการแก้ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในระดับนโยบายของประเทศดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ด้วยการสนับสนุนส่งเสริมและขยายบทบาทไปสู่ประชาชนและองค์กรท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและสร้างป่าชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น โดยมุ่งเน้นการจัดการให้เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการบุกรุกป่าไม้ถาวรของชาติ รวมทั้งกำหนดมาตรการสร้างป่าชุมชนเป็นพื้นฐานการรักษาคุณภาพการพัฒนา ให้เป็นแบบอย่างถาวรและยั่งยืนต่อไป

อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ ด้วยการพัฒนาป่าไม้นั้นจะต้องใช้เวลา นานจึงจะเห็นผล หากไม่กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนหรือขาดการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่างๆ และประชาชนทั่วไปแล้วจะเกิดผลสำเร็จได้ยาก ในขณะที่เดียวกันงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมก็ยังคงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การค้นคว้าทางด้านวิชาการเพื่อการพัฒนาควบคู่กันจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น แนวคิดในการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนทั้งระบบทรัพยากรธรรมชาติ และระบบสังคมนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบภายในระบบทั้งสอง ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ กระบวนการความสัมพันธ์ต่อกันภายในระบบ และความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างระบบในทุกกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างระบบนั้น มีกระบวนการที่สำคัญคือ การถ่ายทอดพลังงาน (Energy Flow) การไหลเวียนของสสาร (Material Flow) และการแลกเปลี่ยนข่าวสาร (Information Flow) กล่าวคือระบบสังคมมนุษย์มีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อใช้บริโภคและอุปโภคตามความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคม ในรูปของการนำสสารและวัตถุจากระบบธรรมชาติไปใช้เป็นพลังงานรูปแบบต่างๆโดยผ่านกระบวนการทางสังคมในขณะเดียวกัน ระบบธรรมชาติก็จะได้รับการเสริมสร้างและดัดแปลงจากระบบสังคมมนุษย์ ซึ่งจะทำการกระบวนการด้านชีวภาพภายในระบบ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยให้ความสำคัญต่อมนุษย์ว่าเป็นผู้กระทำที่มีบทบาทสำคัญและความสัมพันธ์ต่อกันอาจเป็นการส่งเสริมหรือทำลายกันก็ได้ เช่น การเพิ่มจำนวนประชากรในสังคม ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น และอาจทำความเสื่อมสภาพมาสู่ทรัพยากรธรรมชาติได้

ในที่สุด ซึ่งในจุดหนึ่งทรัพยากรธรรมชาติก็อาจจะเอื้อประโยชน์ต่อระบบสังคมได้ ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน หลายประเทศกำลังประสบกับภัยธรรมชาติที่รุนแรง เช่น ภาวะน้ำท่วมในฤดูฝน ภาวะแห้งแล้ง วาตภัยและ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดภาวะสมดุลระหว่างระบบสังคมและระบบนิเวศของทรัพยากรธรรมชาติ นักวิชาการป่าไม้สมัยใหม่มีความเห็นพ้องกับนักสังคมศาสตร์ว่า ป่าไม้กับคนจะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนา ที่ให้ความสำคัญต่อระบบทรัพยากรธรรมชาติและระบบสังคม กล่าวคือ ป่าไม้ให้ประโยชน์กับคนในขณะเดียวกัน คนในระบบสังคมก็ควรจะให้ประโยชน์แก่ป่าไม้ด้วย การบริหารงานป่าไม้ในรูปของการป้องกันแต่เพียงประการเดียวอาจจะไปสร้างความรู้สึกของประชาชน เพราะประชาชนเองก็ต้องการอาศัยป่าไม้ ความจำเป็นในด้านการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้ประโยชน์จากป่าไม้หรือการทำป่าไม้ผ่านวาระประโยชน์แก่ประชาชน จึงต้องกระทำไปพร้อม ๆ กัน โดยจะต้องเปลี่ยนทัศนคติของนักการป่าไม้จากเดิมมาให้เป็นนักพัฒนาด้วย แทนที่จะมุ่งแต่ในด้านการป้องกันแต่เพียงด้านเดียว การนำวิชามานุษยศาสตร์เข้าไปหาชุมชนซึ่งเรียกว่า "วนศาสตร์ชุมชน" (Community Forestry) จึงเป็นวิชาการในแนวคิดใหม่ที่ จะช่วยให้ป่าไม้และประชาชนได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นกว่าเดิม (อานวย คอวนิช, 2528 : 86) ลักษณะการดำเนินงานของวนศาสตร์ชุมชนมีหลักการทางงานเช่นเดียวกับการพัฒนาชุมชน คือ มุ่งยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น แต่อาจต่างกับงานพัฒนาชุมชนอย่างอื่นตรง ที่วนศาสตร์ชุมชนนั้น ใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการทำงาน (สมศักดิ์ สุขวงศ์, 2532 : 43)

การพัฒนาป่าไม้ตามแนววนศาสตร์ชุมชน ประสบผลสำเร็จมาแล้วในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ฟินแลนด์และแคนาดา ซึ่งในอดีตเคยประสบกับปัญหาทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรมไม่น้อยกว่าประเทศกำลังพัฒนาในปัจจุบัน และในปัจจุบันทั้ง 3 ประเทศ มีพื้นที่ป่าไม้มากกว่าร้อยละ 65 ของพื้นที่ประเทศ ป่าไม้จึงสามารถทำหน้าที่รักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อม และทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเต็มที่ การที่ประเทศดังกล่าวสามารถพัฒนาป่าไม้ได้สำเร็จนั้น มีลักษณะปฏิบัติเหมือน ๆ กันอยู่ 3 ประการ คือ การสร้างป่าชุมชนโดยรัฐบาลได้ส่งเสริมให้เอกชนสร้างป่าไม้เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบป้อนภาคอุตสาหกรรม รัฐบาลควบคุมเฉพาะป่าอนุรักษ์ มอบหมายหน้าที่การพัฒนาป่าไม้ไปสู่จังหวัดหรือหน่วยงานของรัฐที่ปกครองท้องถิ่น โดยมีการแบ่งปันภาษีเงินได้ เป็นรายได้ของจังหวัดและรัฐบาลกลางช่วยเหลือสนับสนุนทางด้านวิชาการ ตลอดจนภาครัฐบาลได้มีการออกกฎหมายให้สถาบันการเงินต่าง ๆ สนับสนุนการปลูกสร้าง

สวนป่า การประกันภัยสวนป่าและการสหกรณ์เจ้าของป่าไม้ เป็นต้น (อานวย คอวณิช, 2535: 30) ความสำเร็จของงานพัฒนาป่าไม้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาเกี่ยวกับ รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานที่มีการรวมตัวในทิศทางเดียวกัน ระหว่างรัฐบาลองค์กรเอกชนและประชาชน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรเอกชนและประชาชนในชุมชนชนบท เพื่อให้มีการฟื้นฟูรักษาการป่าไม้โดยสมาชิกในชุมชนและเพื่อผลประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ทางด้านบทบาทการพัฒนาป่าไม้ของประเทศไทย ภายหลังจากการกำหนดนโยบาย การป่าไม้แห่งชาติ (คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2528) มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เกี่ยวกับงานด้านการส่งเสริมให้มีการปลูกไม้โตเร็ว เพื่อการใช้ประโยชน์และการปลูกป่าเพื่อช่วยป้องกันการพังทลายของดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะผู้รับผิดชอบบริหารงาน รักษาการป่าไม้โดยตรง ได้พยายามค้นหาวิธีการพัฒนา รักษาการป่าไม้ในรูปแบบต่าง ๆ โดยพิจารณาจัดทําแผนงานและโครงการ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ในแต่ละภูมิภาค เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีพื้นที่ป่าไม้คงเหลือน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ คือในปี พ.ศ. 2536 คงเหลือพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 21,473 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 12.72 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กรมป่าไม้, 2537:1) แต่ในนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2528 มีเป้าหมายที่จะฟื้นฟูสภาพพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ นอกจากนั้นผลการสำรวจของศูนย์ประสานงานร่วมเพื่อการพัฒนาชนบทแห่งชาติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่ามีหมู่บ้านในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือขาดแคลนน้ำใช้สอย เป็นจำนวน 5,982 หมู่บ้าน (JICA, 1991:22) กรมป่าไม้ ภายใ้การสนับสนุนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีเป้าหมายที่จะดำเนินการฟื้นฟูสภาพพื้นที่ป่าไม้อย่างเร่งด่วน โดยการส่งเสริมให้มีการปลูกต้นไม้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่ของรัฐและเอกชน และตระหนักว่ากรมป่าไม้จะต้องทำหน้าที่ เป็นผู้สนับสนุนความรู้ทางด้านวิชาการและสนับสนุนกล้าไม้ให้กับประชาชนอย่างเพียงพอ จึงได้ขอความร่วมมือไปยังรัฐบาลญี่ปุ่นให้สนับสนุนการจัดตั้ง " โครงการส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ " (THE REFORESTATION AND EXTENSION PROJECT IN THE NORTHEAST OF THAILAND)" และรัฐบาลญี่ปุ่นตกลงให้ความช่วยเหลือเป็นแบบยืมให้เปล่า (Grant Aid) และความช่วยเหลือ

ทางวิชาการ (Technical Cooperation) กำหนดระยะเวลาการดำเนินงานไว้ในช่วงแรกคือปีงบประมาณ 2534-2539 เพื่อดำเนินงานพัฒนาป่าไม้ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป่าไม้ ตลอดจนสาขิตด้านเทคนิคและวิธีการปลูกสร้างป่าชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้ราษฎรรับรู้วิธีการแก้ปัญหาการขาดแคลนไม้ใช้สอย โดยไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในการดำเนินโครงการ นั้นมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและยกระดับฐานะชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการส่งเสริมให้มีการปลูกป่าและมีป่าชุมชนเพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมเผยแพร่และฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีด้านการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนทั่วไป ตลอดจนส่งเสริมอาชีพและพัฒนาการใช้แรงงานสตรีในชนบท

โครงการส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ศูนย์ คือ ศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม) รับผิดชอบดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ขอนแก่น กาฬสินธุ์และร้อยเอ็ด ศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 2 (อุดรธานี) รับผิดชอบดำเนินงานในพื้นที่จังหวัด อุดรธานี เลย หนองคาย สกลนคร นครพนม มุกดาหารและหนองบัวลำภู ศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 3 (ยโสธร) รับผิดชอบดำเนินงานในพื้นที่จังหวัด ยโสธร อุบลราชธานี สุรินทร์ ศรีสะเกษและอำนาจเจริญ และ ศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 4 (นครราชสีมา) รับผิดชอบดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์และชัยภูมิ

ศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม) ตั้งอยู่ที่ริมห้วยสายบาตร บ้านกู่ทอง ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม มีพิกัดทางภูมิศาสตร์อยู่ระหว่างเส้นแวง (Longitude) ที่ 102 องศา 57 ลิปดา 45 พิลิปดา ตะวันออก ถึง 102 องศา 58 ลิปดา 15 พิลิปดา ตะวันออก และอยู่ระหว่างเส้นรุ้ง (Latitude) ที่ 16 องศา 26 ลิปดา 30 พิลิปดา เหนือ ถึง 16 องศา 27 ลิปดา 00 พิลิปดา เหนือ ระดับความสูงของพื้นที่บริเวณที่ตั้งศูนย์ส่งเสริม ฯ ที่ 1 (มหาสารคาม) ประมาณ 150-160 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางมีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นไปทางทิศตะวันออกเฉียงตามเส้นทางหลวงหมายเลข

209 (ขอนแก่น-กาฬสินธุ์) ประมาณ 12 กิโลเมตร

ศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ 1

(มหาสารคาม) ดำเนินงานภายใต้โครงการส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดส่วนเพาะชำกล้าไม้ สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ โครงสร้างการปฏิบัติงานประกอบด้วย งานธุรการ งานฝึกอบรม งานเพาะชำกล้าไม้ งานส่งเสริมและเผยแพร่ งานปลูกป่าสาธิต และงานวางแผนและประเมินผล ในปีงบประมาณ 2537 มีอัตราากำลังเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ส่งเสริม ฯ ที่ 1 (มหาสารคาม) เป็นข้าราชการป่าไม้ระดับ 6 จำนวน 4 คน ข้าราชการป่าไม้ระดับ 5 จำนวน 5 คน ข้าราชการป่าไม้ระดับ 4 จำนวน 1 คน ลูกจ้างรายเดือนจำนวน 32 คน เจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆ 7 คน คือ หัวหน้าผู้เชี่ยวชาญ 1 คน ผู้ประสานงานโครงการ 1 คน ผู้เชี่ยวชาญ 4 คนและอาสาสมัครอื่นๆ จำนวน 1 คน

การดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริม ฯ ที่ 1 (มหาสารคาม) เริ่มดำเนินงานตามแผนงานของโครงการ มาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2534 โดยมีกิจกรรมหลัก ๆ คือ การสำรวจข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินงาน การเพาะชำและแจกจ่ายกล้าไม้ การส่งเสริมการฝึกอบรมและการปลูกป่าสาธิต การดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม นั้น ศูนย์ส่งเสริม ฯ ที่ 1 (มหาสารคาม) ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่หัวหน้าหน่วยส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้ เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมาย ทำการจัดตั้งหน่วยส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้ชั่วคราว (Knocked Down Nursery Unit) มีหน้าที่หลักคือ การเพาะชำและแจกจ่ายกล้าไม้และส่งเสริมเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการป่าไม้ให้กับประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย เช่น เทคนิคและวิธีการเพาะชำกล้าไม้และปลูกต้นไม้ เป็นต้น หน่วยส่งเสริมฯชั่วคราวนี้จะเคลื่อนย้ายไปจัดตั้งตามหมู่บ้านเป้าหมายใหม่ทุกปี ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2534-2536 เป็นเวลา 3 ปี ศูนย์ส่งเสริม ฯ ที่ 1 (มหาสารคาม) ได้ดำเนินงานในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายแล้วจำนวน 187 หมู่บ้าน คือ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 80 หมู่บ้าน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 45 หมู่บ้าน และจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 62 หมู่บ้าน

การดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริม ฯ ที่ 1 (มหาสารคาม) มีจุดมุ่งหมาย เพื่อการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการนำเอาความคิดและวิทยาการสมัยใหม่เข้าไปส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้ และนำไปปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดผลที่ดีต่อ การดำเนินชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม รวมถึง

ความสามารถพึ่งพาตนเองได้ จะเห็นว่ากระบวนการดำเนินงานมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบหลายปัจจัย เช่น สภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎร สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ปัจจัยทางด้านเทคนิคการส่งเสริมและคุณลักษณะของเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่นำมาส่งเสริม เป็นต้น ปัจจัยที่หลากหลายดังกล่าว อาจเป็นทั้งปัจจัยหลักและปัจจัยดังตื้อต่อการดำเนินงานโครงการได้ และเนื่องด้วยการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริม ฯ ที่ 1 (มหาสารคาม) เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ดังนั้น การทราบถึงกระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศูนย์ส่งเสริม ฯ ที่ 1 (มหาสารคาม) ควรจะได้รับรู้ ผู้ศึกษานโยบาย ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ ฯ จึงมีความสนใจทำการวิเคราะห์ระบบการส่งเสริมกิจกรรมวนศาสตร์ชุมชนของศูนย์ ฯ เพื่อจะได้ทราบถึงความก้าวหน้าโดยรวมของการดำเนินงานตามโครงการว่า มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดและเพื่อการทราบถึงปัญหาในการดำเนินงานที่ผ่านมา อันจะนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไปได้อย่างเหมาะสม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมวนศาสตร์ชุมชนของศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม)
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการรับรู้ ทักษะคิดและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริม เกี่ยวกับงานเพาะชำกล้าไม้และงานปลูกป่าชุมชน
- 1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ ทักษะคิดและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริม เกี่ยวกับงานเพาะชำกล้าไม้และงานปลูกป่าชุมชน
- 1.2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม
- 1.2.5 เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมวนศาสตร์ชุมชน

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งทำการวิเคราะห์ระบบการส่งเสริมกิจกรรมสวนศาสตร์ชุมชนของศูนย์ส่งเสริมการเพาะชากล้ำไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม) ในประเด็นเกี่ยวกับ การศึกษากระบวนการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมสวนศาสตร์ชุมชนของศูนย์ ฯ คือ กิจกรรมการเพาะชากล้ำไม้ กิจกรรมการปลูกป่าชุมชนและกิจกรรมการฝึกอบรม จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงปีงบประมาณ 2534-2536 ท้องที่จังหวัดมหาสารคาม โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1.3.1 ศึกษากระบวนการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมสวนศาสตร์ชุมชนของศูนย์ ฯ

1.3.2 ศึกษาการรับรู้ ทักษะและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมที่ได้รับการบริการจากการดำเนินงานส่งเสริมเผยแพร่ ในกิจกรรมการส่งเสริมการเพาะชากล้ำไม้และกิจกรรมการปลูกป่าชุมชนของศูนย์ ฯ

1.3.3 ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทักษะและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับงานเพาะชากล้ำไม้และงานปลูกป่าชุมชน

1.3.4 ศึกษาความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้ผ่านการฝึกอบรม

1.3.5 ศึกษาปัญหาในการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมสวนศาสตร์ชุมชน

1.4 ข้อตกลงในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ กำหนดทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระบบการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมสวนศาสตร์ชุมชนของศูนย์ส่งเสริมการเพาะชากล้ำไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม) ในกิจกรรมการเพาะชากล้ำไม้ กิจกรรมการปลูกป่าชุมชนและกิจกรรมการฝึกอบรม แหล่งข้อมูล ได้แก่ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานประจำศูนย์ส่งเสริม ฯ ที่ 1 (มหาสารคาม) และจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่ต้อง ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ ทักษะและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ ฯ ทำการศึกษาโดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนของผู้รับการส่งเสริมจากการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมดังกล่าวของศูนย์ ฯ ในช่วงปีงบประมาณ 2534-2536 ซึ่งถือว่า ผู้รับการส่งเสริมคือ ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายที่ศูนย์ ฯ ได้ดำเนินการส่งเสริมแล้ว มีการได้รับความรู้และข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากศูนย์ ฯ โดยไม่มีความ

แตกต่างกัน และถือว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนในการศึกษาครั้งนี้ ได้ตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงทุกประการ และการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงาน นั้น ทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์พนักงานเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ ฯ และกลุ่มตัวอย่างของผู้รับการส่งเสริมที่รับบริการจากการดำเนินงานของศูนย์ ฯ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.5.1 ทำให้ทราบและเข้าใจถึง กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมสวนศาสตร์ชุมชนของศูนย์ส่งเสริมการเพาะชากล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม)

1.5.2 ทำให้ทราบถึงการรับรู้ ทักษะคิดและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับงานเพาะชากล้าไม้และงานปลูกป่าชุมชน

1.5.3 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทักษะคิดและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับงานเพาะชากล้าไม้และงานปลูกป่าชุมชน

1.5.4 ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้ผ่านการฝึกอบรม

1.5.5 ทำให้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมสวนศาสตร์ชุมชน

1.5.6 สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของศูนย์ ฯ ในอนาคต รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับโครงการพัฒนาที่มีลักษณะการดำเนินงานคล้ายกัน

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ระบบ หมายถึง วิธีการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน[Orderly Procedure: Method (to work with system)] (David,1976:485) ในการศึกษาครั้งนี้ คำว่า "ระบบการส่งเสริมกิจกรรมสวนศาสตร์ชุมชน" หมายถึง วิธีการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมสวนศาสตร์ชุมชน ของศูนย์ส่งเสริมการเพาะชากล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม) ที่มีกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ คือ การส่งเสริมการเพาะชากล้าไม้ การส่งเสริมการปลูกป่าชุมชน และการเผยแพร่ความรู้ด้วยการฝึกอบรม ในการดำเนินงานนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น บุคลากร แนวความคิด ความรู้ เทคโนโลยี เงินงบประมาณในการดำเนินงานและวัสดุต่าง ๆ องค์ประกอบต่าง ๆ มีหน้าที่งาน

การตอบสนองการดำเนินงานแตกต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์ต่อกันด้วยกระบวนการถ่ายทอดพลังงาน (Energy Flow) การไหลเวียนของสสาร (Material Flow) และการแลกเปลี่ยนข่าวสาร (Information Flow) การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบใด องค์ประกอบหนึ่งจะมีผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น แต่ละองค์ประกอบจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และทำให้ผลลัพธ์ของการดำเนินงานส่งเสริมต้องมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบ เช่น การส่งเสริมการปลูกป่าชุมชนจำเป็นต้องเข้าใจบุคลากร และเงินงบประมาณ รวมถึงวัสดุต่าง ๆ เข้าไปส่งเสริมงานชุมชน และเมื่อมีการปลูกป่าชุมชนแล้ว จะมีผลทำให้ระบบนิเวศของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ในขณะเดียวกันก็สามารถทำให้สภาพแวดล้อมทางสังคมของชุมชนนั้น มีการเปลี่ยนแปลงได้ด้วยเช่นกัน

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการส่งหรือการแลกเปลี่ยนความคิด อารมณ์ และความเชื่อถือ โดยอาศัยภาษา สัญลักษณ์ การเลียนแบบ และการชักชวนให้คิด เป็นต้น

การรับรู้ หมายถึง การทราบถึงสิ่งหรือเหตุการณ์อย่างมีเป้าหมายโดยผ่านอวัยวะรับสัมผัส สำหรับการศึกษาค้นคว้า แบ่งลักษณะการรับรู้เกี่ยวกับการเพาะชากล้าไม้และงานปลูกป่าชุมชนออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

การรับรู้วิธีการส่งเสริม หมายถึง การที่ผู้รับการส่งเสริมได้รับรู้ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์ ฯ ประกอบด้วยวิธีการปฏิบัติงานต่างๆ เช่น การสนับสนุน การแนะนำวิธีการปฏิบัติงาน การสาธิตและการบรรยาย เป็นต้น

การรับรู้ระดับการส่งเสริม หมายถึง การที่ผู้รับการส่งเสริมมีภาวะการรับรู้เกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพเกี่ยวกับงานที่ศูนย์ฯส่งเสริม เช่น ความยากง่ายของความรู้ที่ศูนย์ฯส่งเสริมเผยแพร่ ปริมาณของทรัพยากรที่ศูนย์ ฯสนับสนุนและการดูแลเอาใจใส่ในงานส่งเสริมเผยแพร่

การรับรู้ข่าวสารโดยผ่านสื่อที่ดำเนินงานส่งเสริม หมายถึง การที่ผู้รับการส่งเสริมได้รับรู้ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับงานที่ศูนย์ฯเผยแพร่ผ่านสื่อบุคคล สื่อมวลชนและเอกสารศูนย์ฯ

การรับรู้ประโยชน์เชิงเปรียบเทียบ หมายถึง การรับรู้ของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับลักษณะประโยชน์ของงานที่ศูนย์ ฯ ส่งเสริมให้กับประชาชนโดยพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างก่อนและหลังการดำเนินงานส่งเสริม

การรับรู้ความสอดคล้องกับเงื่อนไขชุมชน หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับลักษณะงานที่ ศูนย์ ฯ ส่งเสริมว่า มีความสอดคล้องกับเงื่อนไขของชุมชนมากน้อยเพียงใด เช่น การปลูกป่า ชุมชนมีความสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ดินในชุมชนมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิด และแนวโน้มที่บุคคลมีอยู่ เนื่องมาจากการ ได้รับรู้หรือเรียนรู้ และกลายเป็นแบบอย่างเฉพาะบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมสนับสนุนหรือเป็น ปฏิปักษ์ ต่อบางสิ่งบางอย่างหรือต่อบุคคลบางคน หรือต่อปรากฏการณ์ที่พบเห็น โดยปกติทัศนคติ ของบุคคลจะได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เขาอาศัยอยู่ ส่วนประกอบของทัศนคติมี อยู่ 3 อย่างคือ ความรู้ ความรู้สึกและแนวโน้มที่จะประพฤติหรือปฏิบัติ ซึ่งทัศนคติของบุคคลนั้น สามารถเห็นได้จากพฤติกรรมซึ่งอาจเป็นทางบวก (Positive)หรือในทางลบ (Negative) หรือเป็นกลาง (Neutral) ก็ได้ สำหรับการศึกษาค้างนี้ คำว่า ทัศนคติของผู้รับการส่งเสริม ที่มีต่องานเพาะชากลำไยหรืองานปลูกป่าชุมชนนั้น หมายถึง ความรู้สึก ความคิด และแนวโน้ม ของผู้รับการส่งเสริมที่ใช้ศึกษา ที่มีต่อลักษณะงานเพาะชากลำไยและงานปลูกป่าชุมชนในภาพ รวมที่ศูนย์ ฯ ได้ทำการส่งเสริมเผยแพร่

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำทุกชนิดที่เกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ไม่ว่าจะมิจุด หมายหรือไม่ก็ตาม การศึกษาค้างนี้มีพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวข้อง 3 ลักษณะ คือ

พฤติกรรมเกี่ยวกับงานเพาะชากลำไย หมายถึง การกระทำของผู้รับการส่งเสริมที่ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานเพาะชากลำไยที่ศูนย์ ฯ ได้ทำการส่งเสริมเผยแพร่

พฤติกรรมเกี่ยวกับงานปลูกป่าชุมชน หมายถึง การกระทำของผู้รับการส่งเสริมที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับงานปลูกป่าชุมชนที่ศูนย์ ฯ ได้ทำการส่งเสริมเผยแพร่และสนับสนุนงานปลูกป่าชุมชน

พฤติกรรมเกี่ยวกับงานฝึกอบรม หมายถึง การกระทำของผู้รับการส่งเสริมที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับกิจกรรมการฝึกอบรมที่ศูนย์ ฯ ได้ทำการฝึกอบรมให้กับผู้รับการส่งเสริมเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมายหรือผู้รับการส่งเสริม หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน หมู่บ้าน ในท้องที่จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งศูนย์ส่งเสริมการเพาะชากลำไยและปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม) กำหนดเป็นพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานส่งเสริมเผยแพร่ ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเกี่ยวกับการป่าไม้ ในช่วงปีงบประมาณ 2534-2536

ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามแผนงานของศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม) ในช่วงระหว่างปีงบประมาณ 2534-2536 เช่น แนวคิด เทคโนโลยี บุคลากรและเงินงบประมาณ เป็นต้น

ผลการดำเนินงาน หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินงานตามแผนการปฏิบัติงานในช่วงปีงบประมาณ 2534-2536 ของศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม) ในกิจกรรมการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป่าไม้ โดยการส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้ การปลูกป่าชุมชน และการฝึกอบรม

ปัญหา หมายถึง สาเหตุที่ทำให้บุคคลหรือองค์กรไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาได้ ซึ่งสาเหตุดังกล่าว จะต้องทำการแก้ไขเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เช่น ในการแพร่กระจายความรู้เกี่ยวกับการปลูกป่าชุมชนให้กับผู้รับการส่งเสริม ซึ่งผู้รับการส่งเสริมมีความต้องการ แต่ไม่สามารถรับไปปฏิบัติได้ เนื่องด้วย การปลูกป่าต้องมีการลงทุนสูง ดังนั้น การลงทุนจึงเป็นปัญหาในการปฏิบัติ

กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์ ฯ หมายถึง การดำเนินงานเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป่าไม้ให้กับประชาชน โดยการให้ความรู้และวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการป่าไม้ อย่างเป็นขั้นตอน นับตั้งแต่การบอกกล่าวโทษของการทำลายป่า การแก้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรจากป่า และการปลูกสร้างสวนป่าทดแทนป่าไม้ในสภาพธรรมชาติ เป็นต้น